

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור: חזון ההקדשה של ישעיהו וראשיתה של תורת הסוד הנבואית (שיעור

מס' 10)

שם המרצה: הלל מאלו (hilelmali@gmail.com)

יה, אנא אמצאך? / מקומך נעלה ונעלם

ואנא לא אמצאך? / כבודך מלא עולם

(יה, אנא אמצאך, ר' יהודה הלוי)

(1) בַּשְּׁנַת־מוֹת הַסֵּלֶךְ עָזְיָהוּ וְאַרְאָה אֶת־אֲדֹנָי יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא וְשׁוֹלִיו מְלֵאִים אֶת־הַיְכָל:

שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשָׂתַיִם יְכֹסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתַיִם יְכֹסֶה רַגְלָיו וּבְשָׂתַיִם יְעוֹפֵף: וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְּלֵי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסְּפִיָּם מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבִּיטוּ יְמֵלָא עָשׂוּן: וְאָמַר אוֹיְלִי כִי־נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טְמֵא־שְׂפָתַיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם־טְמֵא־שְׂפָתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַסֵּלֶךְ ה' צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשָּׂרְפִים וַיְבִיאוּ רִצְפָּה בְּמִלְקָחַיִם לֶקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שְׂפָתַיךָ וְסֹר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכְפֹּר: וְאִשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אִמְרֵי אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ־לְנֹו וְאָמַר הִנֵּנִי שְׁלַחְנִי: וַיֹּאמֶר לְךָ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמַעוּ שְׁמַעוּ וְאַל־תִּבְיֹנוּ וְרָאוּ רָאוּ וְאַל־תִּדְעוּ: הַשְּׁמֹן לִבְהֶעָם הַזֶּה וְאַזְנֵי הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הִשְׁעוּ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֲזָנָיו יִשְׁמַע וּלְכַבּוּ יְבִין וְשִׁב וְרַפָּא לוֹ:

וְאָמַר עַד־מַתִּי אֲדֹנָי? וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתַיִם מֵאִין אָדָם וְהִאֲדָמָה תִּשְׁאָה שְׁמָמָה: וְרַחֵם ה' אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הַעֲזוּבָה בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ: וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרְיָה וְשִׁבָּה וְהִתְּהַלַּךְ לְכַעַר כְּאֵלֶּה וְכֵאלֹהִים אֲשֶׁר בְּשִׁלְכֶת מִצְרַת בָּם זָרַע קִדְשׁ מִצְרַתָּה:

(ישעיהו ו)

(2) 'מה היה שראה ישעי' המראה הזאת העליונה מהש"י, וכסאו, והשרפים, והקדושה המשולשת ושאר הדברים, בהיות עניין המראה ותכליתה להוכיח את העם?'

(ר"י אברבנאל)

(3) "אמר אויב. זה היה תחלת הפרשה ולמה נכת' כאן שאין מוקדם ומאוחר בתורה...כיוצא בו בשנת מות המלך עזיהו וגו' זה היה תחלת הפרשה ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאוחר בתורה"

(מכילתא דרבי ישמעאל, בשלח ז [מהד' הרוויץ-רבין, עמ' 139])

(4) "סימן זה תחלת הספר ותחילת נבואת ישעיה וחמשה סימנים הקודמים נאמרו אחר זה הסימן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה. וראייה לדבר ישעיה נבא ונותרה בת ציון כסכה וגו' זה היה לאחר שהחריב וגלה סנחריב את עשרת השבטים ונשארו רק יהודה וירושלים לכך אמר חזון ישעיה וגו' על יהודה וירושלים וגו' על מה תכו עוד תוסיפו סרה"

(רש"י ישעיהו ו, א ד"ה 'בשנת')

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

(5) "חזון-הכסא הוא לא חזונו הראשון של ישעיהו. אין הוא חזון הקדשה נבואית. בין חזון זה ובין שמי' ג, א-ד, יז; יר' א; יחזקאל א-ב יש הבדל יסודי. משה משתמט מלילך, ירמיהו ירא, את יחזקאל מאכילה יד שלוחה' את מגילת הנבואות, ואילו ישעיהו אומר 'הנני, שלחני'. למשה, לירמיהו וליחזקאל האל מופיע בחזונות ההם לבדו ומקדש אותם לנביאים. ואילו בחזון ישעיהו האל נראה בין פמליה של מעלה. זאת אומרת, שישעיהו עצמו ניצב בין שליחי האלהים...לזה מתאים טיבה של השליחות 'השמן לב העם זה' בזה מתבטא ניסיונו המר של הנביא בתוך עמו. זהו סכום נבואתו הראשונה. רק לשוא דבר, רק לשוא הוכיח. הוא כאילו נואש הוא חש שתעודתו טרגית"

(י' קויפמן, תולדות, א, עמ' 453 – 454)

(6) "...וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַה לְבוֹ עַד-לְהַשְׁחִית וַיִּמְעַל בְּה' אֱלֹהָיו וַיָּבֵא אֶל-הַיִּכָּל ה' לְהַקְטִיר עַל-מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת. וַיָּבֵא אֶחָדוֹ עֲזָרְיָהוּ הַכֹּהֵן וְעַמּוֹ כֹּהֲנִים לֵה' שְׂמוֹנִים בְּנֵי-חֵיל. וַיַּעֲמֵדוּ עַל-עֲזָרְיָהוּ הַקֹּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ **לֹא-לָךְ עֲזָרְיָהוּ לְהַקְטִיר לֵה'** כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי-אֶהֲרֹן הַמְּקַדְּשִׁים לְהַקְטִיר: **צֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מַעֲלָת וְלֹא-לָךְ לְכַבֹּד מֵה' אֱלֹהִים.** וַיִּזְעַף עֲזָרְיָהוּ וַיִּכְדּוּ מִקְטֹרֶת לְהַקְטִיר וַיִּזְעַפּוּ עִם-הַכֹּהֲנִים וְהַצִּרְעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה' מַעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת. וַיִּפֹּן אֵלָיו עֲזָרְיָהוּ כִּהֵן הָרֹאשׁ וְכָל-הַכֹּהֲנִים, וְהִנֵּה-הוּא מִצָּרַע בְּמִצְחוֹ וַיִּכְהַלּוּהוּ מִשָּׁם וְגַם-הוּא נִדְחָף לְצֵאת כִּי נִגְעוּ ה'. וַיְהִי עֲזָרְיָהוּ הַקֹּלֶךְ מִצָּרַע עַד-יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֹפְשִׁית מִצָּרַע כִּי נִגְזַר מִבַּיִת ה'"

(דברי הימים כו)

(7) ראיתיו יושב על כסא בשמים ורגליו בהיכל.הדום מרגלותיו בבית המקדש לדון על עוזיהו שבא ליטול כתר כהונה" (רש"י)ורובי המפרשים אמרו כי הרעש היה בהיכנס עוזיהו להקטיר קטרת, ואין ראייה מהמקרא, רק מהקבלה" (אב"ע)

(8) וַיֹּאמֶר לָכֵן שָׁמַע דְּבַר-ה' **רֵאִיתִי אֶת-ה' יוֹשֵׁב עַל-כִּסְאוֹ וְכָל-צְבֵא הַשָּׁמַיִם עֹמְדֵי עָלָיו מִיְמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ.** וַיֹּאמֶר ה' מִי יִפְתָּה אֶת-אֲחָב וַיַּעַל וַיִּפֹּל בְּרַמַּת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בָּכָה וְזֶה אָמַר בָּכָה. **וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתְּנוּ** וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו בָּמָה. וַיֹּאמֶר אֶצֵּא וְהִיִּיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָל-נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תִּפְתָּה וְגַם-תּוֹכֵל צֵא וַעֲשֵׂה-
 ק

(מלכים א כב, יט-כא)

מלכים א כב	ישעיהו ו
'ראיתי את ה'	'ואראה את ה'
יושב על כסאו	ישב על כסא רם ונשא
וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו'	שרפים עומדים ממעל לו
ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד	(?)וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש (חתימת דין?)
'ויאמר ה'	'ואשמע את קול אדני אמר
מי יפתה את אחאב'	את מי אשלח ומי ילך לנו'
ויצא הרוח ויעמד לפני ה'	
ויאמר אני אפתנו'	'ואמר הנני שלחני'

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

'לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו. השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע...	'..אני אפתנו..אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן'
--	--

(על פי מ' צבת, 'ישעיהו ו', זר לגבורות: קובץ מחקרים במקרא, בידיעת הארץ בלשון ובספרות תלמודית, ירושלים תשל"ג, עמ' 161 - 172)

(9) בַּשְׁתָּא דְאִתְנַגַּע בַּהּ מַלְכָּא עוֹזְיָהּ אָמַר נְבִיאַ חֲזִיתִי יְתִי! קָרָא דְהַ' שְׁרִי עַל כּוֹרְסֵי רָם וּמְנַטְל בְּשִׁמֵי קְרוּמָא וּמְזִיו קָרִיָּה אֶתְמַלִּי הִיכְלָא: שְׁמִשִּׁין קְדִישִׁין בְּרוּמָא קְדֻמוֹהִי שִׁיתָא גְפִין שִׁיתָא גְפִין לְחַד בְּתַרְיִן מְכַסֵּי אַפּוּהִי דִילָא חֲזִי... וּמְקַבְּלִין דִּין מְדִין וְאִמְרִין קְדִישׁ בְּשִׁמֵי קְרוּמָא עִילָאָה בֵּית שְׁכִינְתֵיהּ קְדִישׁ עַל אַרְעָא עוֹבְדֵי גְבוּרְתֵיהּ קְדִישׁ כְּעַלְמָא עֲלִמְיָא יִי "צְבָאוֹת" מַלְיָא כָּל אַרְעָא זִיו! קָרִיָּה... וְאִשְׁתִּי לְוִתִּי חַד מִן שְׁמִשְׁיָא וּבְפּוּמִיָּה **מַמְלַל** דְקַבְּלִין מִן קְדָם דְשְׁכִינְתֵיהּ עַל כּוֹרְסֵי! קָרָא בְּשִׁמֵי קְרוּמָא עִיל מִן מְדַבְחָא:

(תרגום יונתן לישעיהו ו)

(10) "חֲזָה הָיִית עַד דִּי כְרָסוֹן רְמִיו וְעֵתִיק יוֹמִין יְתַב לְבוּשָׁה כְּתַלְג חֲזָר וְשַׁעַר רַאשָׁה כְּעַמַר נְקָא כְּרָסִיָּה שְׁכַבְיִין דִּי- נוֹר גְּלָלוּהִי נוֹר דְלֶק. נְהַר דִּי- נוֹר נְגַד וְנֶפֶק מִן-קְדֻמוֹהִי אֶלְפִין אֶלְפִין יִשְׁמֹשׁוּנָה וְרַבּוּ רַבְּבִין קְדֻמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתַב וְסַפְרִין פְּתִיחוּ"

(דניאל ז, ט-י)

(11) "וְאָמַר אִיזִיל וְתִימַר **לְעַמָּא הַדִּין דְשְׁמַעִין מְשַׁמְעֵי וְלֹא מְסַתְכְּלִין וְחֲזָן מַחְזָא וְלֹא יְדַעִין**"

(ישעיהו ו ט, תרגום ניאופיטי "לבם הולך הלוך והשמן ואזניו הולכים הלוך והכבד משמוע" (רש"י)

(12) אֶת-מִי יוֹרָה דְעָה וְאֶת-מִי יְבִין שְׁמוּעָה גְמוּלִי מְחַלְב עֵתִיקִי מְשַׁדִּים. **כִּי צוּ לְצוּ צוּ לְצוּ קוּ לְקוּ קוּ לְקוּ** זְעִיר שָׁם, זְעִיר שָׁם. **כִּי בַלְעִגִי שִׁפְהָ וּבְלָשׁוֹן אַחֲרַת יְדַבֵּר אֶל-הָעַם הַזֶּה. אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ לְעַיְיף וְזֹאת הַפְרָגָעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעַ. וְהִיָּה לְהֶם דְבַר ה' צוּ לְצוּ צוּ לְצוּ קוּ לְקוּ קוּ לְקוּ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲרֵי וְנִשְׁבְּרוּ וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ.** לְכֵן שְׁמַעוּ דְבַר-ה' **אֲנָשִׁי לְצוֹן** מְשַׁלְּי הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. כִּי אֲמַרְתֶּם כְּרַתְנוּ כְּרִית אֶת-מִוֹת וְעַם-שְׂאוֹל עֲשִׂינוּ חֲזָה; שׁוּט שׁוּטָף כִּי יַעֲבֵר לֹא יְבוֹאֵנוּ **כִּי שְׁמַנּוּ כֶזֶב מַחְסֵנוּ וּבִשְׁקָר נִסְתַּרְנוּ.** (ישעיהו כח) כִּי נִסַּךְ עֲלֵיכֶם ה' רוּחַ תִּרְדְּמָה, וַיַּעֲצֶם עֵינֵיכֶם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רֵאשִׁיכֶם הַחוּזִים כִּסָּה, **וְתָהִי לָכֶם חֲזוֹת הַכֹּל כְּדַבְרֵי הַסֵּפֶר הַחֲתוּם'**

(ישעיהו כט, ט-טז.)

(13) 'אהבת צדק ותשנא רשע (תהילים מה ה)...ר' עזריה בשם ר' יהודה בר' סימון פתר קרייא בישעיה. אמר ישעיה: מטייל הייתי בבית תלמודי ושמעתי בקולו שלקב"ה א' את מי אשלח ומי ילך לנו – שלחתי את מיכה – היו מכין אותו על הלחי(מיכה ד יד)...את מי אשלח ומי ילך לנו, מיד: 'ואומר הנני שלחני'... אמר לו ישעיה אהבת צדק – אהבת לצדק את בניי. ותשנא רשע – ששנאת לחייבן. על כן משחך אלהים שמן ששון מחברייך (תהילים מה ח). מהו מחברייך? חייך שכל הנביאים קיבלו נבואות נביא מן נביא: ויאצל מן הרוח אשר עליו (במ' יא כה) ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע (מל"ב ב טו) אבל אתה מפי הקב"ה. 'רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי' (ישעיהו סא, א) חייך שכל הנביאים מתנבאים נבואות פשוטות ואתה נחמות כפולות, עורי התעוררי התעוררי

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

(ויקרא רבה י', ב [מהד' מרגליות עמ' קצז – קצח])

(14) 'בא וראה בשעה שא"ל הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן, א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל כביכול לא בשביל שאין לי איכן לדור אני אומר שתעשו לי משכן, עד שלא נברא העולם הרי מקדשי בנוי למעלה, שנאמר 'כסא כבוד מרום מראשון' (ירמיהו יז יב) ושם היכל כסאי בנוי שנאמר וה' בהיכל קדשו (חבקוק ב כ) וכן ישעיה אומר ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא (ישעיה ו א) ובשל חיבתכם אני מניח בית המקדש העליון שהוא מתוקן עד שלא נברא העולם וארד ואשכון בתוכם שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'

(מדרש תנחומא לפרשת נשא סי' יט)

(15) "הבאמת סברת שזו העיר אשר אמרתי עליה 'על כפות ידי חקותיך'? לא זה הבניין הבנוי עתה ביניכם הוא הגלוי אצלי, אשר מקדם הוכן כאן, כאשר חשבתי שאעשה גן עדן והראיתי אותו לאדם בטרם חטא, וכאשר עבר את המצווה לקחתי אותו ממנו כמו את גן עדן. ולאחר אלה הראיתי אותו לעבדי אברהם בלילה בין בתרי הזבחים. ושוב הראיתי אותו למשה בהר סיני, כאשר הראיתי לו את דמות המשכן וכל כליו. ועתה הנה היא שמורה אצלי כמו גן העדן. לך אפוא ועשה כפי שמצווה אני אותך

(חזון ברוך ד, א-ז [תרגום מסורתי: ר' ניר, 'ירושלים השמימית בספר ברוך הסורי', ציון סה (תש"ס), עמ' 5])

(16) "ושמא אתה יודע כי הרבה מן החכמים היו סבורים כי מי שהוא הגון בכמה מדות זכורות ומבוארות כשמבקש לצפות במרכבה ולהציץ בהיכלות של מלאכי מרום יש לו דרכים לעשות שישב בתענית ימים ידועים ומניח ראשו בין ברכיו ולוחש לארץ שירות ותשבחות הרבה שהן מפורשות. ובכן מציץ בפנימיו ובחדריו כמי שהוא רואה בעיניו היכלות שבעה וצופה כאילו הוא נכנס מהיכל להיכל ורואה מה שיש בו. ויש שתי משניות שהתנאים שונים אותן בדבר זה ונקראות היכלות רבתי והיכלות זוטרת, ודבר זה מפורסם וידוע"

(ר' האי גאון, אוצר הגאונים, חגיגה יד ע"ב, עמ' 14)

דָּבָר (ח"נ ביאליק, אלול, תרס"ד)

את-רצפת האש מעל מזבחת זרה הלאה, הנביא, ונטשתה לנגלים – תהי להם, לצלות עליה צללים ולשפות סירם ולהחם כף-ידם, ואת-הניצוץ מלכבך זרה, ויהי למו להצית גלום הקטרת אשר בפיהם ולהאיר על שחוק הזדון, האורב כנגב תחת שפמם, ועל-הצדיה אשר בעיניהם. הנה הם הולכים, הנגלים, הנה הם באים והתפלה אשר למדתם על-לשונם, כואבים את-מכאובך ומקוים תקותך – ונפשם אל-הריסות מזבחת ישא; ועטו אחר-כן אל-ההרס וחסטו בגל מפלתו, וחלצו את-אבניו המנפצות, ושקעו אותן ברצפת ביתם ובגדר גנם, ומצבות על-קברים יקימו; וכי-מציאו במקמתן את-לכבך השרוף – לכלביהם ישליכו אותו. בעט אפוא במזבחתך, בעט בגרל קלון – ועל-אשו ועשנו יתערער. ומחית במחי יד אחת את-קורי העפביש, אשר נמתחו לנימי כנור בלכבך ותארג לך מהם שיר תחיה וחזון ישועה, משא שוא ותמית אַזְנֵי – וזריתם לרוח, ותעו קרועים וצחרים בכלל העולם ביום צח באחרית קיץ, אשר לא ימצא חוט כסף את-אחיו וקור את-רעהו, וכיום הסגריר הראשון יאבדו; ופטישך, פטיש

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

הברזל, אשר נשבר מרב דפק על-לבות אכן לכלי-הועיל, תשבר שבר על-פני שבר וכתות אותו למעדר, וכרית לנו קבר. ואשר ישים זעם אלהים בפיך – אותו קב ואל-תחרד שפתך; ויהי דברך מר כמות, ויהי הוא הוא המות – נשמענו ונדעה. ראה, שפעת הלילה כסתנו, שפוני מחשכים, וכעורים נגששה; נפל דבר בינינו ואין יודע מה-נפל, ואין רואה ואין מגיד, אם-זרח זרחה לנו השמש ואם שקעה ואם שקעה לעולמים. וגדול התהו מסביב ונורא מסביב התהו ואפס מפלט; וכי-נשוע בחשך וכי-נתפלל – און מי תשמע? ואם קללת אלהים אכזריה נקלל – על-ראש מי תחול? וכי נחרק שן ואגרף זעם נקפץ – על-קדקד מי ינחת? את-כלם יכלע התהו, ישא הרוח, וכאשר יאבדו יאבדו; ואין משען עוד, ואזלת יד, ודרך אין – והשמים מחרישים; יודעים הם מה הטאו לנו, נשאל הטאו – ובדממה ישאו עונם. פתח אפוא אתה את-פיה, נביא האחרית, ואם יש-עמך דבר – אמר! ויהי מר כמות, ויהי הוא הוא המות – אמר! למה נירא מות – ומלאכו רוכב על-כתפנו, ובשפתינו מתגו; ובתרועת תחיה על-שפתיים, ובמצהלות משחקים אלי-קבר נודה.